

УДК 37.037

ПРОБЛЕМА САМОВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ЇЇ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ

О. Л. Платонов

У статті розглядається проблема формування моральної свідомості студентів шляхом виховання у них потреби у самовихованні. Проаналізовано умови розвитку морально досконалої особистості. Охарактеризовано елементи процесу формування моральності.

Ключові слова: моральна свідомість, самовиховання, студентська молодь, духовний розвиток, духовна культура

У сучасних умовах, коли в Україні відкрилися реальні можливості побудови демократичного суспільства, особливої актуальності набуває проблема якісної підготовки молодих спеціалістів у всіх галузях народного господарства – науці, техніці, освіті, культурі. Саме людина, учень, студент є безпосереднім учасником цього складного процесу. Задачу перебудови соціально-економічного розвитку суспільства можливо ефективно вирішувати тільки тоді, коли духовний потенціал молоді, безпосередньо студентської, буде спрямовано на задоволення не тільки якихось миттєвих потреб (що безперечно є важливим фактором життя) але й на розвиток творчої активності, без чого прогресивний рух вперед є неможливим. Виховання само по собі не може змінити умови життєдіяльності суспільства в цілому чи окремо взятої особистості, але формуючи духовний світ людини, його суб'єктивне ставлення до об'єктивної дійсності, відкриваючи певний діапазон здібностей та потреб особистості, воно є найважливішою умовою формування духовної культури в цілому.

Актуальність дослідження проблеми духовного розвитку визначається, з одного боку, соціокультурними особливостями нашого суспільства, з іншого – сучасними вимогами психологічної та педагогічної наук, для яких без сумніву важливим є визначення характеристик духовності, внутрішніх та зовнішніх детермінант духовного розвитку особистості, критеріїв та показників цього процесу.

Сьогодні усе частіше поняття «духовний», «духовність» використовуються в значенні морально, інтелектуально, культурно розвинений стосовно студентів вузів, характеризуючи їх моральні якості поруч з професійними. Духовність набула багатомірності, вона вимагає органічне поєднання високих моральних установок, громадянськості, професіоналізму, відчуття особливої відповідальності за все те, що відбувається в суспільстві.

Останнім часом проблема морального виховання студентської молоді все більше привертає увагу філософів, педагогів, психологів, соціологів. Причина тому глибока стурбованість діячів педагогічної науки за негативні наслідки деморалізації життя сучасного суспільства, пов'язаного із складними демократичними процесами в ньому та з низькою моральною культурою. Результатами є прояви нетерпимості, агресивності в судженнях, діях молоді. Деморалізація суспільного життя в цілому негативно впливає на молодь, сприяючи прояву цілої низки аморальних якостей – відчуження, байдужості, пасивності тощо. Саме тому в наукових працях, педагогічній літературі, на науково-практичних міжнародних і всеукраїнських конференціях в останні роки особливо гостро постала ідея відродження моральності особистості і моралі суспільства.

Вирішення проблеми морального виховання має забезпечити високий розвиток особистості незалежно від того, в якій галузі їй доведеться працювати, тому формування морально досконалої особистості спеціаліста має здійснюватись цілеспрямовано і систематично в навчальному процесі, в позанавчальній діяльності. У роботі зі студентами важливу роль відіграє необхідність розвитку їх самосвідомості, самовиховання як механізму формування соціально заданих якостей, оцінки та самооцінки у цьому процесі. Адже, як наголошував К. Д. Ушинський «виховання є лише підготовкою до самовиховання, і якщо виховання буде добрим, то самовиховання триватиме все життя. Беручи у свої руки керування людською природою, що розвивається, всіляке виховання треба завершувати передачею його в руки вихованця».

Ми вважаємо доцільним розглянути цей аспект детальніше, оскільки моральний розвиток особистості можна здійснювати, якщо педагогічна діяльність має цілеспрямований характер, пропонує еталон, мету і зміст діяльності та поведінки і забезпечує усвідомлення їх.

Механізм самоосвіти і самовиховання – поняття широке, його ступінь виявляється навиками діалектичного мислення, здібностями, характером, темпераментом, ціннісними орієнтирами, самооцінками, формальними й неформальними комунікаціями, духовною зрілістю кожної людини. Утягнути себе в механізм постійного самовиховання дуже нелегко. Необхідно оволодіти методом пізнання дійсності, культурою, яка була вироблена людством, володіння собою, виробити працелюбство, старанність, оволодіти етичними нормами. Тут не можна не сказати про освіту – від її рівня та якості залежить самоосвіта особистості.

На думку авторів монографії «Формування духовної культури студентської молоді» (Л. А. Аза, Н. А. Бегека, В. І. Казачков та інші) процес формування моральності складається з трьох взаємопов'язаних елементів:

- 1) впливу соціального середовища;
- 2) цілеспрямованого впливу суспільства на особистість через усі його соціальні інститути;
- 3) свідомого впливу особистості на саму себе, спрямованого на удосконалення або зміну її якостей відповідно до соціальних, природних та індивідуальних потреб, цінностей, інтересів, які складаються під впливом її діяльності та виховання.

Перші два елементи мають об'єктивний характер, третій – суб'єктивний, який містить у собі ті потреби зовнішніх впливів, які складають основу світогляду, ідеали, віру.

Прагнення до самоосвіти й самовиховання є невід'ємною, активною властивістю кожної особистості, яка оцінює свої власні якості та яка намагається привести ці якості у відповідність до своїх життєвих потреб та інтересів. Діалектичний взаємозв'язок виховання й самовиховання є в тому, що при достатньо розвинутій самосвідомості особистості виховання з об'єкту зовнішніх впливів перетворюється в самовиховання – найвищу форму виявлення людського фактору. Успішне рішення цього завдання, на думку авторів, збільшить ефективність усієї виховної діяльності в суспільстві. Практика показує, що такі соціальні інститути як см'я, колектив, вуз, лише допомагають людині визначити свій життєвий шлях, але остаточне рішення й відповідальність за власну поведінку бере на себе окрема людина в окремій ситуації.

Для досягнення цього потрібно забезпечити єдність основних цілей, засобів та методів виховання, брати до уваги особливості, мотиви

поведінки студентів у навчальній та суспільній роботі, створювати всі умови для самостійності. Формалізм, відрив від дійсності, від реальних проблем життя завдає серйозної шкоди формуванню моральності у майбутнього спеціаліста.

Дуже важливою умовою розвитку моральної свідомості, перетворення моральних ідеалів у особисті переконання й звички є розширення й поглиблення знань студента в області світоглядних й методологічних моральних проблем, навколо яких сьогодні іде гостра наукова боротьба.

Література

1. Базард Л. Ценность и нравственность: Сущность культуры и ее передача // Доклады и сообщения Междунар. конф. «Образование в современном обществе» - Одесса; ЮГПУ им. К.Д. Ушинского, 1996. – С. 195-203.
2. Болотова Л.С. Концепция программы духовности, целомудрия и альтруистического поведения // Школа духовности. – 1997. - №2. – С.61-63.
3. Формирование духовной культуры студенческой молодежи / Л.А. Аза, Н.А. Бегека, В.И. Казачков и др. – К.: Выща шк., 1990. – 110 с.
4. Формирование духовных потребностей учащейся молодежи // Психология труда и личности учителя / Под ред. А.Н. Леонтьева. – Новосибирск: НГПИ, 1979. – 139 с.

В статье рассматривается проблема формирования нравственного сознания студентов путем воспитания у них потребности к самовоспитанию. Проанализированы условия развития нравственно совершенной личности. Охарактеризованы элементы процесса формирования нравственности.

Ключевые слова: нравственное сознание, самовоспитание, студенческая молодежь, духовное развитие, духовная культура

The problem of the formation of moral conscience of students through the development of need for self-education has been looked upon. The conditions of the development of an ideal moral personality have been analyzed. The elements of the process of the development of morality have been characterized.

Key words: moral conscience, self-education, students youth, spiritual development, spiritual culture

Платонов О. Л. – викладач кафедри практики іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент - доктор педагогічних наук, професор В. В. Червонецький

